

Recenzje i tłumaczenia

Bohdan T. Woronowicz, *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2009, ss. 672.

Benedykt XVI w swojej encyklice *Deus Caritas est* podkreślił, że wewnętrzna natura Kościoła wyraża się w realizacji trzech ściśle powiązanych ze sobą zadań: głoszeniu słowa Bożego, sprawowaniu sakramentów oraz, będącej niezbywalnym wyrazem jego istoty, posłudze miłości (DCE 25). Aby właściwie realizować swoją istotę, Kościół oprócz duszpasterstwa zwyczajnego rozwija, będące częścią duszpasterstwa nadzwyczajnego, różne formy i metody duszpasterstwa specjalnego i specjalistycznego. Podmiotem duszpasterstwa specjalistycznego są między innymi osoby cierpiące na różnego uzależnienia, do których zaliczamy osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków, leków, nikotyny, hazardu, komputera i Internetu, seksu, pracy, zakupów, telefonu komórkowego i innych przedmiotów.

Aby owocnie nieść pomoc duszpasterską wspomnianym osobom, potrzeba nie tylko gorliwości i odpowiedniego charyzmatu, ale również posiadania właściwej wiedzy na temat przyczyn wspomnianych uzależnień, ich przebiegu oraz koniecznych działań terapeutycznych. W poszukiwaniu tej wiedzy należy sięgać do opracowań specjalistów, którzy skutecznie niosą pomoc osobom uzależnionym i ich bliskim. Do ich grona należy zaliczyć dra nauk medycznych Bogdana Woronowicza, psychiatrę, seksuologa, specjalistę superwizora psychoterapii uzależnień, kierownika Ośrodka terapii Uzależnień w Instytucie Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, wieloletniego współpracownika kapucyńskiego Ośrodka Duszpasterstwa Trzeźwości w Zakroczymiu. *To nie tylko praktyk i klinicysta leczący osoby*

uzależnione od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, lecz jeden z najbardziej znanych specjalistów mających wpływ na zmiany leczenia tych chorych w Polsce (ze słowa wstępnego prof. dra hab. Czesława Czabały, s. 11).

B. Woronowicz podejmuje wspomnianą tematykę w recenzowanej książce, która składa się z trzech części, słownika, bibliografii i aneksu. Wstęp do książki napisał przywoływany już prof. Czabała.

Pierwsza, najobszerniejsza część (s. 31-392), poświęcona jest uzależnieniu od alkoholu. Czytelnik w 28. rozdziałach znajdzie informacje dotyczące genezy, przebiegu i skutków alkoholizmu, definicje i klasyfikacje uzależnienia zawarte w dokumentach Światowej Organizacji Zdrowia oraz Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, opis stosowanych metod leczenia różnych grup pacjentów (leczenie farmakologiczne i psychoterapia), omówienie problematyki współuzależnienia, wybranych zagadnień prawnych związanych z leczeniem odwykowym, działalności ruchów samopomocowych (AA, Al-Anon, Aleteen, Alatot, grup DDA, klubów abstynenta). Wspomnianą część zamyka historia leczenia alkoholika Michała.

W części drugiej (s. 393-458) autor w dwunastu rozdziałach omawia problematykę uzależnienia od innych substancji psychoaktywnych, wśród których umieścił między innymi leki, nikotynę, kofeinę i teinę, pochodne makowca i konopi, amfetaminę, kokainę, substancje wziewne i halucynogenne, steroidy, napoje energetyzujące i inne dopalacze. Ostatni rozdział tej części poświęcony jest leczeniu narkomanii i jej przeciwdziałaniu.

Składająca się z 7. rozdziałów część trzecia recenzowanej książki (s. 459-526) poświęcona jest zaburzeniom nawyków i popędów, wśród których autor omawia patologiczny hazard, uzależnienie od komputera i Internetu, anoreksję, bulimię i objadanie się, seksoholizm, pracoholizm i kupnoholizm. W ostatnim rozdziale tej części zostały omówione nowe uzależnienia, wśród których autor umieszcza uzależnienie od mass mediów, telefonu komórkowego, słodyczy, opalania (tanoreksja) oraz troski o swój wygląd (bigoreksja).

Słownik (s. 527-554) zawiera wyjaśnienie wielu specjalistycznych terminów dotyczących wprost różnego rodzaju uzależnień oraz związanych z nimi pośrednio problemów, które łączą się tematycznie z medycyną ogólną, psychiatrią, psychologią i seksuologią. Na uwagę zasługuje też

obszerna bibliografia (s. 555-568), zawierająca zarówno pozycje polskie jak i anglojęzyczne. Książkę zamyka aneks (s. 569-628), w którym znalazły się materiały do pracy według programu 12 kroków realizowanego we wspólnotach AA, kodeks etyczno-zawodowy terapeuty uzależnień, dane teleadresowe Wojewódzkich Ośrodków Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia oraz Biur Krajowych i Regionalnych AA w Polsce. Do publikacji dołączony jest kolorowy afisz przedstawiający w przejrzysty sposób fazy rozwoju uzależnienia od alkoholu i powrotu do zdrowia.

Recenzowana książka wpisuje się w ważny nurt rozważań dotyczących działalności duszpasterskiej Kościoła współczesnego wymagającej właściwego odczytania „znaków czasu” (KDK 4). Jednym z takich znaków jest uzależnienie współczesnego człowieka od wielu substancji psychoaktywnych lub rzeczy. Siłą napędową tych uzależnień staje się pustka egzystencjalna wywołana brakiem wartości moralnych, tempo życia, nieumiejętność odreagowywania sytuacji stresowych, poszukiwanie natychmiastowej przyjemności, trudności w kontrolowaniu pojawiających się impulsów. Posługa duszpasterska Kościoła, której głównym celem jest doprowadzenie każdego człowieka do zbawienia, ma również służyć jego wewnętrznej formacji prowadzącej do dobrego korzystania z daru wolności, jak też nieść pomoc osobom uzależnionym i ich bliskim. Do teologicznych podstaw takiej posługi duszpasterskiej Kościoła należy *miłość pasterska* (zob. DP 14; PDV 23). Jej konkretnym wyrazem jest właściwa postawa Kościoła wobec osób uzależnionych i ich bliskich. Aby sprawowana posługa była owocna, należy między innymi sięgać do wskazań psychologii (KDK 62).

Książka B. Woronowicza jest jedną z najważniejszych pozycji na polskim rynku wydawniczym, która omawia w tak wszechstronny i wyczerpujący sposób problematykę uzależnień i ich pokonywania. W ostatnim czasie ukazało się wiele pozycji na temat uzależnień, ale w wielu wypadkach koncentrują się one na uzależnieniach tradycyjnych, traktując w sposób marginalny tzw. nowe uzależnienia. Ich autorzy nie zawsze uznają chrześcijański system wartości i związaną z nią koncepcję osoby ludzkiej. Wspomniana pozycja wypełnia pewną lukę, chociaż również w niej zauważa się przewagę treści dotyczących uzależnieniom od alkoholu nad innymi uzależnieniami. Uprzedzając taki zarzut, autor w swoim słowie wstępnym podkreśla, że mechanizmy rządzące uzależnieniami są bardzo

podobne, a skupienie się w tak znacznej części na alkoholu tłumaczy jego znaczną obecnością w naszym życiu (s. 15).

Warto podkreślić, że recenzowana pozycja wyszła spod ręki osoby, która przez wiele lat intensywnie współpracowała z mającym olbrzymie zasługi w krzewieniu idei duszpasterstwa trzeźwości kapucyńskim ośrodkiem w Zakroczmie – dr Woronowicz wygłaszał tam setki wykładów i prowadził szereg dyskusji. Sam autor wskazuje na fakt, że właśnie tam po raz pierwszy usłyszał i głęboko wziął sobie do serca słowa ks. Bronisława Markiewicza: *Polska albo będzie trzeźwa i odrodzi się do godnego życia, albo wcale jej nie będzie* (s. 23). Ścisły związek autora z ośrodkiem w Zakroczmie i uznawany przez niego chrześcijański świat wartości jest jeszcze jednym z argumentów przemawiającym za koniecznością wykorzystywania zawartych tam treści w pracy duszpasterskiej Kościoła.

Książka jest napisana językiem przystępnym, co ułatwia rozumienie przedstawionych w niej treści. Wielką pomoc stanowi także słownik, pomagający wyjaśnić specjalistyczne terminy. Układ książki jest w miarę logiczny i spójny. Jej wartość podnosi nie tylko sięgnięcie do licznych źródeł psychologicznych, historycznych i prawnych, ale też zobrazowanie omawianych zjawisk wynikami badań socjologicznych. Szkoda tylko, że autor w tekście często nie podaje konkretnych przypisów źródeł, z których korzysta. Czytelnik ma z tego powodu pewne problemy z samodzielnym sięgnięciem do wspomnianych publikacji, których duża ilość znajduje się w bibliografii. Pewne zastrzeżenie może budzić też kompozycja książki. Oprócz przywoływanego już braku proporcji między poszczególnymi częściami opracowania, zauważa się pewien brak w jego logicznej konstrukcji. Skoro część II i III zaczynają się wprowadzeniami, tego typu wprowadzenie powinno również znaleźć się przed częścią I. Chociaż wspomniane mankamenty nie obniżają merytorycznej wartości książki, świadczą jednak o pewnych brakach warsztatowych autora.

Na podkreślenie zasługuje umieszczenie w recenzowanej pozycji pytań ułatwiających zdiagnozowanie różnego rodzaju uzależnień (substancji psychoaktywnych, hazardu, Internetu, seksu, pracy, itp) oraz materiałów do pracy według programu 12 kroków AA. Może to pomóc czytelnikom zarówno w postawieniu diagnozy jak i przy podejmowaniu konkretnych działań.

Będąca owocem 35. lat pracy z osobami uzależnionymi książka B. Woronowicza *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*, stanowi nieocenioną pomoc dla tych wszystkich, którzy osobiście doświadczają skutków uzależnienia bądź spotykają takie osoby wśród bliskich, przyjaciół i znajomych. Powinni po nią sięgnąć również ci wszyscy, którzy w ramach swoich obowiązków zawodowych mają kontakt z osobami uzależnionymi (lekarze, terapeuci, psychologowie, nauczyciele, policjanci, osoby duchowne). Jej lektura pozwoli nie tylko na teoretyczne zgłębienie problematyki uzależnień, ale także na zdobycie wiedzy o praktycznych sposobach zapobiegania, leczenia i zdrowienia osób cierpiących z powodu utraty swojej wewnętrznej wolności.

Ks. Tomasz Wielebski